

Beschouwing

van de meest

en het land pascen ten

van een

duidelijk rechtgeding

andere partijen dat

De Waarden van de Gemeente van Colvaker

betreffende het

Colvaker-recht van de

Gemeente van Colvaker

393.7 (2° Ex.)

**Beschouwing van de meest uitstekende
punten van een drietakkig regts-
geding.**

ONDERNOMEN DOOR

Mr. WIARDUS HORA SICCAMA VAN OOSTERBROEK,

eigenaar van de *Havezathe* van dien naam, aldaar woonachtig
en bezitter van het regt van de uitsluitende collatie van de
Hervormde gemeente te Eelde; voor de *Arrondissements-
Regtbank* te Assen, provincie Drenthe,

tegen:

- a. Het plaatselijk bestuur der burgerlijke gemeente van Eelde;
- b. De leden der kerkvoogdij, en die van den kerkeraad, en
- c. Den voorzitter van het collegie van kerkvoogden van Eelde,
met name AREND HARTLIEF (1).

Staat van overgangen van het Jus Patronatus te Eelde.

Het jaar 1289, des Zondags vóór St. Lucia-dag.

GHIJSELBERT VAN BOORST (2), schildknaap, schenkt
aan den commandeur en de broeders der orde van St. Maria
van het Deutsche Huis nabij *Utrecht*, het *Jus Patronatus* der
kerk in *Eelde*, met al deszelfs regten en toebehooren, en zulks
na daartoe bekomeene toestemming en *bewilliging* van zijnen
broeder WALTER, en op het verzoek van dezen, die tot ge-
melde orde zoude overgaan.

Ongestoord bleef de tijdelijke land-commandeur der Balije
van de Deutsche orde te *Utrecht* het voormelde patronaatregt
uitoefenen; zulks blijkt:

1) Uit eene acte van den 14den April 1550 (3), waarbij
JOANNES KRITTE, Pastoor te *Eelden*, die betrekking resignéert
aan zijnen regten, waarachtigen en ongetwijfelden collator
ALBERT VAN EGMOND VAN MERENSTEIN, land-commandeur
der Balije van de Deutsche orde te *Utrecht*, die hem als
verus collator de parochie-kerk te *Eelden* had gegeven.

2) Uit eene acte van den 1sten Junij 1550 (4), waarbij
de gemeene eigenerfden en ingezetenen des kerspils van *Eelde*
aan denzelfden land-commandeur verzoeken, dat hij tot pas-
toor aldaar gelieve te benoemen ANTHONIUS GODFRIDUS,
in het gezegde kerspil geboren, ter vervanging van JOANNES
KRITTE voornoemd, die elders tot pastoor was verkozen of
beroepen.

Onder de balije of land-commanderij der Deutsche orde te
Utrecht behoorde de commanderij of het Deutsche huis te
Bunne, welks inkomsten, in het begin van de 2de helft der

(1) Tot dit rechtsgeding werd de heer Mr. WIARDUS HORA SIC-
CAMA, niettegenstaande hij zestien jaren een minzaam verkeer, op
enkele uitzonderingen na, met zijne dorpsgenooten mogte hebben,
zijns ondanks gedrongen, ten gevolge van wederrechtelijke aanran-
dingen zijner wettig verkregene regten.

(2) Zie originele bezegelde francijnen brief, bij de stukken: *Jus
Patronatus of Collatie te Eelde*, 1289—1815.

(3) Originele guteekende en bezegelde brief op papier, bij de
evengoemde verzameling.

(4) Originele bezegelde brief op francijn, bij de evengoemde
verzameling.

16de eeuw, door den loop der tijden en het doordringen der Hervormde leer verminderden en langzamerhand hoe langer zoo meer achteruit gingen, ten gevolge waarvan het keppittel der orde besloot, zich van gezegde commanderij en van de daartoe behorende bezittingen te ontdoen.

Na gevoerde onderhandelingen dienaangaande, werd er eene overeenkomst getroffen, bij welke de orde het huis te *Bunne*, met alles, wat daartoe behoorde, afstond en overdroeg aan den ridder JOHAN VAN EUSSUM VAN DEN NIJENOORD, die daarvoor, bij wijze van ruiling, aan de orde terug gaf eenige vaste goederen en renten, gevestigd op landerijen, alle gelegen te *Ipecolsga* en te *Woudsënd*, in *Vriesland*.

Omtrent die ruiling werd, door daartoe gekozene volmagten of commissarissen („bairsluyden”), op den 20sten Julij 1563 (5) eene voorloopige acte van overeenkomst opgemaakt, waarbij, onder nadere goedkeuring van den toenmaligen Heer dezer landen, Koning PHILIPS II, tot de bedoelde ruiling is besloten en waarbij, door den toenmaligen land-commandeur FRANS VAN DER LOO, aan genoemden heer VAN EUSSUM is „gesconken die collatie ofte gitte van *Vrees* ende *Eelden*, „mit alle gerechticheyden daartoe staende.”

Dat deze overeenkomst deszelfs beslag heeft erlangd, blijkt uit eene dien ten gevolge, door genoemden jonkhr. JOHAN VAN EUSSUM en MELCHIOR DE GROOTE, commandeur van de Duitse orde te *Schoot* (*Vriesland*), den 19den September 1563 (6) opgemaakte en vastgestelde begrooting der jaarlijksehe opbrengsten van de geruilde goederen, welke begrooting strekken moest tot bepaling van het bedrag der jaarlijksehe rente, welke jhr. VAN EUSSUM, behalve de door hem afgestane eigendommen, aan of ten behoeve van de Balije te *Utrecht* moest uitkeeren.

Koning PHILIPS II schonk zijne goedkeuring aan deze permissie bij eene bezegelde akte van den 12den Mei 1564 (7), en daarop werd de aangegane ruiling finaal tot stand gebracht bij eenen stokleggingsbrief van den 9den November 1564, waarin ook is opgenomen, of opgenomen geweest, dat mede is „gepermutiert in arfwissel de kerken collatie tot *Eelde* „mit deszelfs annexen”, welke aan jhr. VAN EUSSUM zijn overgedragen.

Door het overlijden van jonkhr. JOHAN VAN EUSSUM is het patronaatregt van *Eelde* gedeveleerd op zijne kinderen jonkheeren AFKO en JOOST VAN EUSSUM, die dat regt hebben uitgeoefend, door ten jare 1585 zekeren AREND VAN BONGER tot pastoor te *Eelde* aan te stellen. Wel hadden eenige ingezetenen van *Eelde* zich doestijds verstout, om aan genoemden pastoor, tegen den wil der gebroeders VAN EUSSUM, eenen beroepsbrief uit te reiken, doeh dat stuk heeft geen effect gesorteerd en de pastoor is genoodzaakt geworden dien brief te verscheuren, alvorens hij zijne functien heeft kunnen en mogen aanvaarden.

(5) Onder de Archiven der Balije van de Duitse Orde te *Utrecht*. Dit stuk is letterlijk medegedeeld in het werk: *De voormalige Kloosters in Drenthe*, door J. S. MAGNIN, 2de druk, bladz. 315—318.

(6) Als boven, bladz. 318 en 319.

(7) Het bestaan hebben dezer twee stukken blijkt uit eene den 5 December 1627 aan Drost en Eten van *Drenthe* gezèhbeerde, originele *Memorie van repliek* in eene procedure over het collatieregts te *Eelde*, voorzien van eene verteckende acte van insluatie d.d. te *Eelde*, December 1627, welke de toenmalige Collator Jhr. DANIEL VAN WAREN tot BUNNE aan zijne partij, Jhr. REINT DE SIGHERS en andere ingezetenen van *Eelde*, heeft doen bestieren; mede voorhanden bij de vermelde verzameling. Vergelijk dozelfde *Memorie van Replik*.

Jonkhr. JOOST VAN EUSSUM heeft het collatieregts van *Eelde* ten jare 1597 (8) afgestaan aan zekeren JOHAN EMANS, die het ten jare 1603 (9) heeft overgedragen aan de voogden der kinderen van zekeren JOHAN KRITTH, welke kinderen, ten jare 1619 (10), dat regt in koop hebben afgestaan aan zekeren PETER FOLCKERTS, die hetzelfde, bij stokleggingsbrief van den 16den September 1620 (11), aan jonkhr. DANIEL VAN WAREN tot BUNNE heeft verkocht en overgedragen.

Uit het reeds medegedeelde is gebleken, dat bereids ten jare 1685 verschillen over het patronaatregts van *Eelde* zijn ontstaan. Ofschoon de gebroeders VAN EUSSUM destijds de bovenhand behielden, duurden die verschillen toch voort, of ontstonden zij een veertigtal jaren later op nieuw, tusschen den toenmaligen collator jonkhr. DANIEL VAN WAREN tot BUNNE ter eere — en jonkhr. REINT DE SIGHERS, mitsgaders eenige andere eigenersden van *Eelde*, ter andere zijde, die in de jaren 1626 en vervolgens, misschien ook eenigen tijd vroeger, daarover eene formele procedure hebben gevoerd, welke beëindigd is bij een vonnis van den *Drenthischen Etscool* van den 4den October 1630 (12), in ORIGINALI voorhanden, bij welk gewijsde in het hoogste ressort jonkhr. DANIEL VAN WAREN tot BUNNE als collator van *Eelde* erkend en bevestigd is.

Korten tijd na het bekomen van die triumphante sententie, namelijk bij geteekende en verzegelde acte van den 8sten Maart 1631 (13), oorspronkelijk voorhanden, heeft jhr. DANIEL VAN WAREN tot BUNNE, voor zich en voor zijne echtgenoot WENDELE MULERT, het meergemeide jus patronatus aan jonkhr. EVERT LEWE tot ASINGA afgestaan en overgedragen, voor hem en voor zijne erfgenamen.

Na het overlijden van laatstgenoemden edelman, is, bij de scheiding en deeling zijner nalatenschap, „het recht en de gerechticheijt van collatie over de KERCKE, PASTORIE en de OOSTERIJE van *Eelde*” ten deel gevallen aan zijnen zoon jonkhr. JOOST LEWE tot DER HANOUW ENZ., die, bij originele verteckende en bezegelde acte op parkement van den 16den October 1640 (14), waarin van gemelde devolutie op den laatstgenoemden edelman gewag wordt gemaakt, het patronaatregts van *Eelde*, in voege zoo even omschreven, aan jonkhr. JOHAN VAN WELVELDE tot OOSTERBROEK en zijne echtgenoot jonkvr. ANNA ALGONDE RIPPERDA heeft verkocht, geodeerd en getransporteerd.

Jonkheer JOHAN VAN WELVELDE huwde in tweeden echt met vrouwe CATHARINA BEATRIK van BURMANTA, bij wie hij eenen zoon verwekte, genoemd ZEINO JAN van WELVELDE, die van zijnen vader de *Havezathe Oosterbroek*, met alle daartoe behorende regten, mitsgaders het collatie-regts van *Eelde* heeft geërfd, doch kinderloos (en denkelijk ongehuwd), overleden is, genoemde zijne moeder als zijne erfgename achterlatende. Ook deze overleed kinderloos en hare erfgenamen in de collaterale lijn hebben genoemde *Havezathe* met alle daartoe behorende regten, met het jus patronatus of collatie-regts van *Eelde*, en met andere in *Drenthe* gelegene goederen meer, mitsgaders eene pacht van 15 mudden rogge s'jaars, afgestaan aan den mede-erfgenaar jhr. SJUCK GERROLD JUCKEMA van BUR-

(8) Zie als voren.

(9) Zie als voren.

(10) Zie als voren.

(11) Zie als voren.

(12) Verzameling: *Jus Patronatus of Collatie te Eelde*, 1280—1815.

(13) Bij meergemelde verzameling.

(14) Bij dezelfde verzameling.

MANIA, Heer van *Cammingha-burch* (15), al hetwelk te zien is uit eene oorspronkelijke notariële acte, op den 17den December 1710 gepasseerd en bij den tegenwoordigen eigenaar en bezitter der ridderhofstad *Oosterbroek* voorhanden.

Jonkhr. VAN BURMANIA, zoo even genoemd, Heer van *Cammingha-burgh* en tot *Oosterbroek*, praelegateerde aan zijnen kleinzoon jonkhr. SJUCK GERROLD VAN RENGERS, onder voorwaarde, dat hij den naam van SJUCK GERROLD JUCKEMA VAN BURMANIA geboren RENGERS zoude moeten aannemen of voeren, onder andere goederen en bezittingen in *Drenthe* meer, de *Havezathe Oosterbroek*, mitsgaders „alle de gerechtigheden ende praëminentien van collatie als andersins”, welke hij, zoo door erfenis van wijlen zijne zuster, vrouwe CATHARINA VAN BURMANIA, wedw. WELVELDE, als door afstand van hare overige mede-erfgenamen, had verkregen, en zulks bij testamentaire beschikking van den 22sten September 1720 (16), in het schuldenprotocol te Vries geregistreerd, waarvan eene authentieke kopij op den huize *Oosterbroek* berustende is.

Op den 26sten Julij 1781 werd de *Havezathe Oosterbroek* en aanhoorigheden, mitsgaders het collatie-regt van *Eelde*, door den raadsheer jhr. D. G. RENGERS, zoon van jonkhr. S. G. J. VAN BURMANIA geb. RENGERS, te *Groningen* in openbare veiling gebragt, maar het is niet tot verkoop gekomen; doch twee dagen later heeft de heer IZAÏK BUSCH aldaar, op verzoek van den heer mr. TONCO MODDERMAN en echtgenoot en ten behoeve van dezen, volgens de veilingconditiën, zoowel de *Havezathe* o. a. als het gemelde collatie-regt, onder 's hands, of uit de hand aangekocht voor eene som van f 30,000, welke gelden aan den verkooper zijn uitbetaald (17). Alles te zien uit diverse stukken, brieven, kwitantien enz., welke bij den tegenwoordigen bezitter en collator voorhanden zijn.

Bij den dood van mr. TONCO MODDERMAN, in 1802, en van deszelfs echtgenoot ANTONIA FORSTEN, in 1806 plaats gehad hebbende, liet dat ouderenpaar, nadat de moeder bij testament had beschikt, een achtstal kinderen na, door haar toevertrouwd aan de zorg van de heeren SALVERDA, DE SITTER en FORSTEN, die van oordeel waren, naar luid van dat testament, den ouderlijken boedel ongescheiden te houden, zoo lang minderjarigen of anderzins toeverzigt behoevenden onder die kinderen aanwezig zouden blijven. De oudste zoon, ZEINO DERK, zijns verstands niet magtig, bezweek, en de tweede zoon, JAN JACOB, die, zoo het scheen, in dubbele mate door verstandsontwikkeling schitterde, betaalde ook den tol der natuur, aan de hoogeschool te Utrecht. Zoo bleef dan die nalatenschap, waarin de aandeelen dier beide gestorvene zonen aanwezig waren gebleven, in zijn geheel, tot dat zoowel de meerderjarigheid van sommigen der zes overgeblevene, hierna te meldene zusters en broeders, als het opgekomen huwelijk van eene der dochters, de scheidings raadzaam deden achten.

Ten gevolge van het vorenstaande, zijn de *Havezathe Oosterbroek* en het collatieregts van *Eelde* gedevolueerd gebleven op dier ouderen nageblevene zes kinderen, in velling gebragt, met het gevolg, dat vijf hunner, namelijk:

- 1) Mej. ANGELICA CATHARINA MODDERMAN, te *Groningen*,
- 2) Mej. ANTONIA ETTA MODDERMAN, mede aldaar,

(15) Bij de verzameling: *Oude Aankomsten van Oosterbroek*, 1620—1722.

(16) Bij dezelfde verzameling.

(17) Zie de verzameling: *Oude Aankomsten van Oosterbroek*, 1778—1810.

3) Mevr. ANNA MARIA CATHARINA MODDERMAN, echtgenoot van den heer mr. WIARDUS HORA SICCAMA, te *Hoogezand*,

4) Mr. TONCO MODDERMAN, te *Leiden*, en

5) De heer ANTONIUS MODDERMAN, te *Groningen*, die *Havezathe* en gemeld regt van collatie, door aankoop, ieder voor $\frac{1}{3}$ gedeelte hebben verkregen, bij acte gepasseerd voor den notaris mr. J. TONCKENS, geresideerd hebbende te *Westervelde* en getuigen, van den 20sten Mei 1814.

Mr. TONCO MODDERMAN verkocht, bij acte, verleden voor den notaris mr. G. J. KEIZER, te *Groningen*, en getuigen, op den 14den Augustus 1815, het hem toebehoorende een vijfde aandeel in de *Havezathe Oosterbroek* en in het jus collationis van *Eelde* aan genoemde zijne drie zusters en aan zijnen broeder ANTONIUS MODDERMAN, die daardoor elk voor $\frac{1}{4}$ gedeelte de *Havezathe* en het Collatieregts voornoemd in eigendom verkregen.

Bij acte, gepasseerd voor laatstgenoemden notaris en getuigen op den 13den Junij 1818, verkochten mejuffers ANGELICA CATHARINA MODDERMAN en ANTONIA ETTA MODDERMAN, mitsgaders de heer ANTONIUS MODDERMAN, van de hun aankomende $\frac{1}{4}$ gedeelten in de ridderhofstad *Oosterbroek* en in het patronaatregts van *Eelde* het één vierde aan hunne zuster mevrouw ANNA MARIA CATHARINA MODDERMAN, de andere twee vierde gedeelten aan haren echtgenoot, den heer mr. Ws. HORA SICCAMA, waardoor deze echtelingen, ieder voor de helft, den eigendom van *Oosterbroek* en van 't jus collationis van *Eelde* bekwamen.

Mevrouw A. M. C. HORA SICCAMA, geboren MODDERMAN, legateerde, bij olografisch besloten testament van den 7den October 1837, de haar toebehoorende helft van *Oosterbroek* en van het collatieregts van *Eelde* aan haren echtgenoot. Deze uiterste wil werd bekrachtigd door haar kinderloos overlijden op den 5den Mei 1841, ten gevolge waarvan de geheele eigendom van de *Havezathe Oosterbroek* en van het Patronaatregts van *Eelde* aan den heer mr. WIARDUS HORA SICCAMA van *Oosterbroek* is gekomen.

Attributen van den Unicus Collator van Eelde.

Uit de onderzochte stukken kan worden aangetoond, dat de Collator aanspraak heeft op het regt:

- a. Van benoeming van Predikant,
- b. „ „ „ Schoolmeester,
- c. „ „ „ Organist,
- d. „ „ „ Koster, tevens Voorlezer en Voorzanger, enz.,
- e. om zelf Kerkvoogd te zijn en om zelf de kerkelijke goederen te beheeren,
- f. Van benoeming van Kerkvoogden,
- g. om rekening en verantwoording van den Kerkvoogd-Administrateur te eischen en die rekening op te nemen, te sluiten enz.

De bewijzen daarvoor zijn omschreven, wegens elk der gemelde onderwerpen afzonderlijk, in zeven stukken memorien, hierbij behoorende en mede gemerkt met de letters a—g, waartoe wordt gerefereerd.

MEMORIE lett. A, dienende om aan te toonen, dat de Collator regt tot beroeping van den Predikant te *Eelde* heeft.

Krachten de ten jare 1280 (18), door GIJSBERT VAN

(18) Originele brief, bij de verzameling: *Jus Patronatus of Collatie te Eelde*, 1280—1815.

BUCHORST, schildknaap, gedane schenking van het patronaatsrecht der parochiekerk te *Eelde*, met al deszelfs regten en aanhoorigheden, aan het Duitse Huis nabij *Utrecht*, heeft de tijdelijke Landcommandeur van de Balije der Teutonische Ridderorde aldaar steeds de pastoors of parochiepriesters van *Eelde* benoemd en aangesteld. Tot bewijs daarvoor strekt:

a) Eene oorspronkelijke bezegelde acte van den 8sten November 1531 (19), waarbij de Landcommandeur WOLTER VAN AMSTELL VAN MYNDEN tot pastoor van de parochiekerk te *Eelden*, in *Drenthe*, toegeheiligd aan St. Maria en aan den Heiligen Gangulphus, benoemt den priester JOHAN HEMRICKINGE, ter vervanging van den pastoor LUIJKEN KORENPOERT, die zijne betrekking had nedergelegd;

b) eene originele geteekende en bezegelde acte op papier van den 14den April 1559 (20), waarbij de toenmalige pastoor van de parochiekerk te *Eelde*, in *Drenthe*, JOANNES KRITHE, voor opgemaakte zijne betrekking bedankt en die weder nederlegt in handen van zijnen regten, waarachtigen en ongetwijfelden collator, den toenmaligen Landcommandeur van de Balije der Duitse orde te *Utrecht*, ALBERT VAN EGMOND VAN MRENSTEIN;

c) eene bezegelde francoijnen acte in originali van den 1sten Junij 1559 (21), waarbij de Gemeene Eigenrlden en Ingezetenen des karspels van *Eelde* den genoemden Landcommandeur als Unicus et Verus Collator van hun kerspil erkennen, door hem te verzoeken, den priester ANTONIUS GOTTFRIDUS tot pastoor aldaar aan te stellen in plaats van J. KRITHE voornoemd, die als zoodanig elders beroepen was.

De Balije van *Utrecht* schonk bij acte van den 9den November 1564 (22), „de kerken-collatie tot *Eelde* mit deszelfs annexen” aan Jonkheer JOHAN VAN EUSSUM TOT DEN NIEBOORD, wiens kinderen en erfgenamen APKO en JOOST VAN EUSSUM, op wie het voormelde collatierecht door het overlijden huns vaders was geëvolueerd, ten jare 1585 (23), zekeren ARENT VAN BORGER (ARNOLDUS BORGERENSIS) tot pastoor te *Eelde* hebben aangesteld.

De ten jare 1598 (24) algemeen ingevoerde kerkhervorming in *Drenthe* deed het pastoraat te *Eelde* vervallen. Een hervormd predikant verving den roomschen pastoor aldaar.

De gezamenlijke edelen en geërfden te *Eelde* betwistten, omstreeks het einde van het eerste vierde gedeelte der 17de eeuw, den toenmaligen collator Jonkhr. DANIEL VAN WAHREN TOT BUNNE het jus patronatus te *Eelde*, en mitsdien het recht tot beroeping van een' predikant aldaar, doch hij werd in dat recht, hetwelk bij regtmatig bezat, behandhaafd in het hoogste ressort, bij vonnis van Drost en XXIII Etten van *Drenthe* van den 4den October 1630 (25).

Ten jare 1721 (26) benoemden de voogden over jonkheer SJUK

(19) Zie als voren.

(20) Zie als voren.

(21) Zie als voren.

(22) *Memorie van Reptiek*, d.d. 1627, bij dezelfde verzameling. Verg. MAGNIN, *de voormalige Kloosters in Drenthe*, 2de druk, bladz. 315—319.

(23) Zie dezelfde *Memorie*, bij gemelde verzameling.

(24) Verg. het antwoord van J. S. MAGNIN, pag. 252 en volg.

(25) Oorspronkelijke bezegelde regterlijke uitspraak op francoijn, verzameling: *Jus Patronatus of Collatie te Eelde*, 1289—1815.

(26) Zie dit stuk bij de verzameling: *Oude aankomsten van Oosterbroek*, 1620—1722.

GERROLD JUOKEMA VAN BURMANIA geboren RENOERS, destijds minderjarig, aan wien het collatie-regt van *Eelde* bij testament van den 17den December 1710 was geschonken, den kandidaat BERNHARDUS ALTING tot predikant aldaar. Jhr. JAN REINT DE SIGERS THER BORCH en anderen te *Eelde* verzetteden zich hiertegen, doch bij vonnissen van den 31sten Julij 1721 en den 14den Julij 1722 (27) werden zij in het ongelijk gesteld, en werd de voormelde beroeping van waarde verklaard.

Sedert dien tijd hebben de opvolgende unici collatores van *Eelde* ongehinderd en onbespied de tijdelijke predikanten der hervormde gemeente aldaar beroepen. De tegenwoordige collator beriep als zoodanig de drie laatsten, namelijk METZLAR, MODDERMAN en BLAAUW.

Het wettige bezit van zijne unieke collatie is erkend en onbetwistbaar, en het zoude derhalve overbodig zijn, verder te betoogen of nitéen te zetten, dat hij tot het beroepen van den predikant van en te *Eelde* alleen en met uitsluiting van ieder ander, gerechtigd is. Men voegt er alleen nog bij, dat de door hem gedane beroepingen telkens met de vereischte goedkeuring des Konings achtervolgd zijn geworden.

MEMORIE lett. B, dienende om aan te toonen, dat de collator regt tot beroeping of benoeming van een' schoolmeester te *Eelde* heeft.

Het jus collationis van *Eelde* werd in het jaar 1289 (28) aan de balije der Duitse orde te *Utrecht* en door deze, in de jaren 1563 en 1564, aan jhr. JOHAN VAN EUSSUM TOT DEN NIEBOORD geschonken, met alle daartoe behoorende regten en gerechtigdheden; hoedanig hetzelfde op de latere eigenaren en bezitters is overgegaan.

In de acte van transport van den 16den October 1640 (29), waarbij dat collatie-regt, door den toenmaligen collator jhr. JOOST LEWE TOT DER HANSOUW & C., aan jhr. JOHAN VAN WELVELDE TOT OOSTERBROEK en zijne eerste echtgenootte vrouwe ANNA ALEGONDA RIPPERDA werd overgedragen, vindt men hetzelfde beschreven als te hebben bestaan in „het recht en de gerechticheyt van collatie over de „Kerke, Pastorije en de Costerije van *Eelde*.” Was hieronder ook het recht tot aanstelling van den schoolmeester begrepen? Het is deze vraag, welke beantwoord dient te worden.

Niemand zal met eenigen schijn van grond kunnen tegen spreken, dat het recht van collatie invoege hiervoren omschreven, den collator het recht gaf tot beroeping, benoeming of aanstelling tot ALLE *kerhelijke bedieningen* in de gemeente, en dat de betrekking van schoolmeester eene *kerhelijke* bediening was en tot aan de staatsregeling voor het Bataafsche Volk van het jaar 1798 gebleven is, als wanneer de kerk van den staat gescheiden en daardoor de betrekking van schoolmeester eene *wereldlijke* betrekking geworden is, zal wel buiten alle tegenspraak zijn.

De Drentse kerkenorde, hoofdstuk VIII, art. 23—25, doet ons zien, dat niemand koster konde wezen, zonder tevens schoolmeester te zijn, noch schoolmeester, zonder te-

(27) Zie deze vonnissen en de processalia bij de verzameling: *Stukken over het Jus Patronatus of Collatie te Eelde*, 1721 en 1722.

(28) Zie de stukken bij de verzameling: *Jus Patronatus of Collatie te Eelde*, 1289—1815.

(29) Zie als voren.

(30) Zie de verzameling: *Beroepingen van schoolmeesters en organisten te Eelde*.

vens koster te wezen. Het regt van „collatie over de oosterij“ bestond mitendien in het regt tot benoeming van eenen koster tevens schoolmeester, of van eenen schoolmeester tevens koster.

De unici collatores van *Eelde* hebben dan ook altijd de schoolmeesters aldaar beroepen en aangesteld, hetwelk bewezen wordt door:

1) de originele en kopijele acte van den 16den Februarij 1651 (30), houdende benoeming tot schoolmeester te *Eelde* van JAN ROELOFS, door den collator jhr. JOHAN VAN WELVELDE;

2) de geauthentiseerde kopij-beroepsbrief van HARMEN EELKENS, d.d. 20sten September 1667 (31), door denzelfden collator afgegeven;

3) de originele acte van den 8sten November 1685 (32), waarbij BEREND JANSEN, door vrouwe CATRINA VAN BURMANIA, weduwe jhr. JOHAN VAN WELVELDE, als wettige voorgedesse over haren minderjarigen zoon jhr. ZEINO JAN WELVELDE en als zoodanig unica collatrix van *Eelde*, tot schoolmeester aldaar is aangesteld;

4) de in kopij authentiek voorhandene acte van den 12den November 1715 (33), waarbij JAN ROELOFS STERINGA, die, staande zijne minderjarigheid, door genoemde collatrice tot schoolmeester te *Eelde* was benoemd, als zoodanig door den opgevolgden unicus collator SJUCK GERROLD JUCKEMA VAN BURMANIA, heer van *Cumminga-burch* en *Oosterbroek*, bevestigd en definitievelijk aangesteld wordt;

5) de originele acte van den 25sten September 1740 (34), door den toenmaligen unicus collator S. G. J. VAN BURMANIA RENGERS afgegeven, waarbij BERENT JANS STERINGA, destijds minderjarig, tot schooldienaar te *Eelde* wordt aangesteld, met bepaling, dat hij die betrekking door een bekwaam persoon, ten genoegen van den collator, zal moeten laten waarnemen, totdat hij benoemde den ouderdom van 25 jaren zal hebben bereikt;

6) de oorspronkelijke acte, den 26sten Maart 1776 (35), door denzelfden collator afgegeven, waarbij CORNELIS STERINGA provisioneel tot schooldienaar te *Eelde* is benoemd, onder bepaling van zich verder te moeten bekwamen. Zijnde hij in gemelde zijne betrekking gecontinueerd na productie eener op den 13den Mei 1779 (36) door deputaten der classis van *Rolde* afgegevene verklaring, dat hij op dien dag geëxamineerd en tot zijne ambtsbediening bekwaam bevonden was.

CORNELIS STERINGA bleef in leven tot het jaar 1830 en tot dien tijd toe — dus ook nadat, ten gevolge der constitutie van 1798, het schoolmeestersambt eene wereldlijke betrekking was geworden, — de bediening van schoolmeester te *Eelde* waarnemen en uitoefenen, op zijne aanstelling van den 26sten Maart 1776, en zonder dat hij ooit van eenige andere acte van benoeming is voorzien geworden.

Van 1830 af tot 1846 is, zonder vervulling der vacature, door het overlijden van CORNELIS STERINGA ontstaan, de schooldienst te *Eelde* steeds provisioneel waargenomen.

(31) Zie als voren.

(32) Zie als voren.

(33) Zie als voren.

(34) Zie als voren.

(35) Zie als voren.

(36) Zie als voren. Verg. voorts de *Kerkenorde voor Drenthe*, d.d. 1730.

Toen, ten jare 1781 (37), het collatieregts van *Eelde* in het openbaar geveild werd, vond men in de veilconditiën, welke openbaar werden voorgelezen, dat daaronder was begrepen het regt tot benoeming van den schoolmeester te *Eelde*. Datzelfde werd aangekondigd in de Haagsche couranten van den 1sten, 6den, 8sten, 15den, 22sten en 29sten Junij en den 6den, 13den en 20sten Julij des gemelden jaars, zonder dat daartegen iemand opgekomen is, zonder dat daartegen de minste aanmerking gemaakt, zonder dat daartegen door iemand, wie hij ook ware of zij, de geringste zwaarigheid of bedenking geopperd is.

Sedert bijna twee eeuwen, derhalve, zijn alle elkander opgevolgde schoolmeesters te *Eelde* door den unicus collator aldaar benoemd geworden, zonder beletsel, zonder tegenstand, en in overeenstemming met zijn welhebbend regt.

Mogt de ongegronde aanmerking worden gemaakt, dat, na de staatsregelingen van 1798 en later, en bij den tegenwoordigen staat van zaken, de unici collatores niet meer tot het benoemen van schoolonderwijzers bevoegd zouden zijn, dan diene het navolgende tot antwoord:

Zoodanige stelling is uit de lucht gegrepen en niet alleen strijdig met alle beginselen van regt en billijkheid, maar ook met de Koninklijke besluiten, sedert de herstelling van *Nederland* na de Fransche overheersching, op de uitoelening der Heerlijke Regten uitgevaardigd. De Hooge Regering zelve huldigt een en ander beginsel, want op den 8sten Januarij 1819 benoemde de unicus collator van *Slochteren*, na daartoe bekomene autorisatie van Z. Exc. den toenmaligen Minister voor het Publiek Onderwijs, den nog in functie zijnden schoolonderwijzer GERRIT KWAST aldaar, en op den 26sten Junij 1826 werd, door den primarius collator van *Wittewierum*, de persoon van JAN HEINES VEENEKAMP tot schoolonderwijzer aldaar aangesteld. Van een en ander zijn de bewijzen voorhanden (38).

Waarom zouden de collatores van *Slochteren* en van *Wittewierum* meerdere regten hebben dan de collator van *Eelde*? Waarom zoude deze mindere regten hebben dan gene? De wettigheid van zoodanig verschil zal nimmer op eene gegronde wijze kunnen worden aangetoond, en mitsdien is het regt van den unicus collator te *Eelde* tot benoeming van den schoolmeester aldaar, buiten alle tegenspraak.

MEMORIE lett. C, dienende om aan te toonen, dat de collator het regt tot benoeming van den organist te *Eelde* heeft.

Uit de vroegere memoriën gebleken zijnde, dat de collator van *Eelde* steeds het jus collationis heeft bezeten in deszelfs geheelen omvang, zal het wel onnoodig zijn te betoogen, dat daartoe behoorde en nog behoort het regt tot aanstelling van den organist.

Van dat regt hebben de tijdelijke collatoren van *Eelde* dan ook gebruik gemaakt, en uit voorhandene originele en kopijele acten van benoeming (39) blijkt, dat zij opvolgelijk tot organist te *Eelde* hebben aangesteld:

den 7den December 1667 LUITIEN EGBERS WESTEBRINK;

den 31sten Augustus 1681 BERENT JANSEN STERINGA;

den 12den November 1715 JAN ROELOFS STERINGA;

(37) Zie de verzameling: *Oude aankomsten van Oosterbroek*, 1778—1810.

(38) Zie de verzameling: *Beroepingen van schoolmeesters en organisten te Eelde*.

(39) Zie als voren.

den 25sten September 1740 BEREND JANS STERINGA ;

den 26sten Maart 1776 CORNELIS STERINGA (40).

De laatstgenoemde bleef in leven en in functie tot den jare 1830. Sedert dien tijd werf de betrekking van organist te *Eelde* slechts provisioneel waargenomen en niet weder definitief vervuld.

Voor het overige wordt gerefereerd aan hetgeen in het slot der memorie lett. B met betrekking tot de collatoren van (40) Met uitdrakkelijke bepaling: »mits dat gemelde STERINGA »zig verder moet oeffenen in het orgelspelen tot genoegen van my »heer collator.»

Slochteren en *Wittewierum* (41) is vermeld, die, blijkens de daarin aangewezen stukken, respectievelijk in de jaren 1819 en 1826 in die plaatsen ook organisten hebben aangesteld.

Eindelijk meent men alhier te moeten opmerken, dat, blijkens de daarin aanwezige en voorhandene bescheiden, de betrekkingen van organist en van schoolonderwijzer te *Eelde*, bij afwisseling, dan door afzonderlijke personen, dan gelijktijdig door één en denzelfden persoon werden bekleed.

En is het nu in confesso, dat de unicus collator, als het collatierecht in den ruimsten zin des woords bezittende, gerechtigd is om alle kerkelijke bedieningen, zonder uitzondering, dus ook die van organist, te begeben, dan zal mede zijn recht tot aanstelling of benoeming van den orgel-blaasbalg-trapper onbetwistbaar zijn.

MEMORIE lett. D, *dienende om aan te toonen, dat de collator tot de benoeming van den koster te Eelde gerechtigd is.*

Dat de unicus collator van *Eelde*, als het recht van collatie in alle uitgebreidheid bezittende, het recht tot benoeming van den koster aldaar heeft, zal wel geen betoog behoeven.

Wat van oudsher tot en bij het kostersambt in de Drenthse kerkgemeenten behoorde, is bekend. De *hoster* was tevens *kloklouder*, *voorlezer*, *voorzanger* en *klokkenist* (42); de vier laatstgenoemde betrekkingen waren *per se*, in de vorige eeuw, aan de eerstgemelde verbonden, en het zal wel boven allen twijfel zijn verheven, dat, in geval van scheiding dier betrekkingen, de collator het recht van begeving der opgegevene vijf betrekkingen afzonderlijk heeft.

Successievelijk hebben de tijdelijke *unici collatores* van *Eelde* benoemd:

1) tot koster van de kerk te *Eelde*, tevens tot *kloklouder*, *voorlezer*, *voorzanger* en *klokkenist* aldaar, JAN ROELOFS, op den 16den Februarij 1651 (43);

2) tot dezelfde betrekkingen HARMEN EELKES, op den 29sten September 1667 (44);

3) tot dezelfde betrekkingen BERENT JANSEN, den 8sten November 1685 (45);

4) tot koster te *Eelde* JAN ROELOFS STERINGA, op den 12den November 1715 (46);

5) tot dezelfde betrekking CORNELIS STERINGA, op den 26sten Maart 1776 (47).

Waarbij in aanmerking dient te worden genomen, dat BEREND JANS STERINGA, die, bij acte van den 25sten

(41) Voorhanden in dezelfde verzameling.

(42) Zie de *Drenthse Kerkenorde* van 1730, art. 23 en 24.

(43) Zie de verzameling: *Beroepingen van schoolmeesters en organisten te Eelde*.

(44) Zie als voren.

(45) Zie als voren.

(46) Zie als voren.

(47) Zie als voren.

September 1740, door den toenmaligen collator tot schoolmeester te *Eelde* is benoemd, als zoodanig tevens, door denzelfden collator, tot koster, voorlezer, voorzanger, kloklouder en klokkenist is aangesteld, doordien, volgens de kerkenorde van 1730, die ambtsbedieningen met het schoolmeestersambt vereenigd, slechts ééne betrekking uitmaakten, welke hij bekleed heeft van zijne gemelde aanstelling af tot aan zijn overlijden, in het jaar 1776.

CORNELIS STERINGA, sub 5) vermeld, bekleedde dezelfde vereenigde functiën tot aan zijn afsterven, ten jare 1830; sedert dien tijd is het kostersambt van *Eelde* met den aankeve van dien niet weder definitievelijk begeben geworden, dan nu onlangs, na het overlijden van den fungerenden koster BEREND CORNELIS STERINGA.

MEMORIE lett. E, *dienende om te betoogen des collators recht, om zelf kerkvoogd te zijn en om zelf de kerkelijke goederen te beheeren.*

Ligt het in den aard der zaak, dat hij, die de magt heeft om een' bewindvoerder over het een of ander aan te stellen, naar verkiezing van die bevoegdheid al of geen gebruik kan maken, dan ligt daarin tevens opgesloten, dat hij, geen bewindvoerder verlangende, zich zelven met het beheer of het bewind kan belasten.

De unicus collator van *Eelde* oefende van oudsher, even als andere collatores in de provincie *Groningen*, het recht uit, om zelf het beheer over alle kerkelijke goederen en inkomsten van *Eelde* te voeren, zoo als zulks uit vele kerkenrekeningen, door de collatoren jonkhr. RENGERS VAN FARMSUM en mr. TONCO MODDERMAN gehouden, kan blijken, inzonderheid ook uit het slot der rekening, „waarbij „onder overgifte van bewijs en reliqua, de eerstgemelde „collator aan den laatstgenoemde,“ nadat deze het jus collationis had aangekocht, in tegenwoordigheid van den scholtus P. KETEL, de administratie der kerkelijke goederen en eigendommen van *Eelde* heeft overgedragen.

Ooreenkomstig dat een en ander, heeft mr. T. MODDERMAN na 1781, toen hij kooper werd, onderscheidene jaren de administratie der kerkelijke goederen en fondsen in eigen persoon geadmistreerd, tot kort voor het jaar 1802, hetwelk hem den liefdearmen der zijnen heeft ontrukkt.

Eigenaardig is het, hetwelk mr. T. MODDERMAN erkende en ook opvolgde, dat het beheer, door een' collator zelven gevoerd, aan hooger onderzoek onderworpen is. Als bevoegde autoriteit daartoe wordt, bij den tegenwoordigen staat van zaken en onze hendaagsche staatsinrigting, beschouwd het provinciaal collegie van toezigt op de administratie der kerkelijke fondsen en der kosten van de eeredienst.

MEMORIE lett. F, *dienende om aan te wijzen, dat de collator recht tot benoeming van kerkvoogden te Eelde heeft.*

Volgens de overdrags-acte van den 16den October 1649 (48), splitst zich het recht van patronaatschap van *Eelde* in drie hoofdgedeelten, in „het recht en de gerechtigheid van collatie „over:

- 1) „DE KEROKE,
- 2) „DE PASTORIJE ende
- 3) „DE COSTERIJE aldaar.”

Na reeds bij vorige memoriën te hebben aangewezen, waaruit het collatierecht van de pastorij en de kosterij be-

(48) Zie de verzameling: *Jus Patronatus of Collatie te Eelde*, 1289—1815.

staat, zullen wij thans dienen te beschouwen, wat het eerste hoofdgedeelte, namelijk het *Jus Collationis* der KERK is.

Dit regt, geheel afgescheiden van dat ter begeving van de predikaats- en kosters-bedieningen, kan, en naar de benaming en uit den aard der zaak, in niets anders bestaan, dan in de superintendie over de kerkelijke gebouwen of kerkfabriek en over het beheer der kerkelijke goederen, inkomsten en eigendommen. En daar de unici collatores niet gebonden waren of zijn aan eenige regelen of voorschriften, volgens welke zij die superintendie wilden of moesten voeren, sluit dit als van zelve in, dat zij gerechtigd waren en zijn, om het bestuur van een en ander aan hun daartoe geschikt voorkomende personen op te dragen.

In een proces, ten jare 1671 (49) tusschen de collatrice van *Fries* en de ingezetenen van dat kerspel gevoerd, is door de eerstgenoemde voorgedragen, dat de toenmalige unicus collator van *Eelde*, jhr. JOHAN VAN WELVELDE TOT OOSTERBROEK, de kerkvoogden aldaar aanstelde; dat het regt van collatie DER KERK nergens anders in zoude kunnen bestaan, dan in het regt van benoeming der kerkvoogden; en dat zulks niet alleen te *Eelde*, maar ook in het naburige *Groningen* en *Overijssel* alzóó begrepen en uitgevoerd werd.

Die daadzaken werden ten processe niet tegengesproken. In de openbaar voorgelezene conditiën, op welke te *Groningen*, den 26sten Julij 1781 (50), de *Havezathe Oosterbroek* en het *jus collationis* van *Eelde* afzonderlijk publiek werden geveild, is opgenomen het navolgende:

„Door het Recht van Unique Collatie tot *Eelde* kan de „Collator ook een kerkvoogd aanstellen, die aan Z.Ed. zoo „dikwijls Z Ed. zulks begeert, verplicht is rekening te doen.”

Die bevoegdheid van den collator is niet tegengesproken ten dage der veiling, en met de zoo even vermelde magt, hebben wijlen mr. TONCO MODDERMAN en echtgenoot, op den 28sten der gemelde maand, het patronaatregt van *Eelde* aangekocht, waarin de tegenwoordige collator hen is opgevolgd.

Het zoude onnoodig zijn, alle door collatoren gedane benoemingen op te geven. Men zal dan ook alleen maar vermelden, dat mr. MATTHIJS SALVERDA, als representerende de erven van wijlen mr. TONCO MODDERMAN en vrouw, aan welke de unique collatie toebehoorde, op den 1sten Junij 1809 (51), G. J. KELDER en mr. W. TONKENS, beiden te *Eelde*, respectievelijk tot boekhoudend en tot mede-kerkvoogd aldaar heeft aangesteld.

MEMORIE lett. G, dienende om te betoogen, dat de collator regt om verantwoording van den kerkvoogd-administrateur te vorderen heeft.

Het is, daar de door den unicus collator aangestelde kerkvoogden als mandatarii van hunnen lastgever zijn te beschouwen, regt- en pligtmatig, dat zij aan dezen hunnen principaal rekening en verantwoording van hun beheer en van hunne handelingen afleggen.

Dat de collator van zijne mandatarii zulks naar regt en billijkheid kan vorderen, kan niet worden gecontesteerd, te

(49) Rekenings-resolutie van drost en gedeputeerde staten van *Drenthe* van den 4den Julij 1671. Verg. J. S. MAGNIN, *Kloosters in Drenthe*, 2de druk, pag. 326 en 327.

(50) Zie de verzameling: *Oude aankomsten van Oosterbroek*, 1778—1810.

(51) Zie de geregtelijke acte van insinuatie van den 25sten Julij 1818, bij de verzameling: *Aanstelling van kerkvoogden*, 1818, 1819 en 1820, mitsgaders het *Kerkeboek van Eelde*.

meer, vermits de unici collatores van *Eelde* van dat regt sedert lang vervlogene tijden gebruik hebben gemaakt, immers:

a. op den 5den September 1684 legden de kerkvoogden van *Eelde*, JAN HENDRIKS KLUVINGR en HENDRIK HARTLIEF, rekening en verantwoording van hun beheer af aan den unicus collator jonkhr. VAN WELVELDE VAN OOSTERBROEK, die hen aan den voet dier rekening heeft gedéchargeerd, onder dankbetaaling voor hun goed beheer en met verklaring, dat voor het vervolg eene gelijke behartiging van zaken werd verwacht.

b. Op den 13den April 1782 deed de weduwe van den kerkvoogd H. HILBRANTS rekening, bewijs en reliqua van het door wijlen haren man gevoerde beheer aan den collator jhr. RENGERS VAN FARMSUM, die onmiddellijk daarna de zaken, dat beheer betreffende, aan den nieuwen collator, mr. T. MODDERMAN, overdroeg.

Men is van oordeel, dat, bij de tegenwoordige orde van zaken, de aan den collator gedane kerkvoogden-rekening aan nader onderzoek en goedkeuring van het provinciaal collegie van toezigt onderworpen zal zijn.

Nadat al het vorenstaande herhaaldelijk was overwogen, is de eiseher daardoor in zijne vroegere opvatting volkomen bevestigd, dat de bij hem voorhanden zijnde stukken en blijken het volkomenst bewijs opleveren voor het bestaan van zijn ontwijfelbaar goed regt van uitsluitende collatie, in haren geheelen, onbeperkten omvang; weshalve hij vrijmoediglich heeft besloten, tot het uitvaardigen der drie, hierna volgende dagvaardigingen, als:

Tot a. „In den jare achttienhonderd zevenenveertig, den zevenden Augustus, ten verzoeke van den heere meester WIARDUS HORA SICCAMA, heer en eigenaar van de *havezathe Oosterbroek*, wonende te *Oosterbroek*, gemeente *Eelde*, heb ik ALBERT JAN THURKOW, deurwaarder bij het provinciaal gerechtshof van *Drenthe*, wonende te *Assen*,

„Gedagvaard: het plaatselijk bestuur der gemeente *Eelde*, mijn exploit doende aan den persoon van het hoofd van dat bestuur, den heer en meester HENDRIK TONKENS, en sprekende met zed. achtbare in persoon, om bij vooraf gestelden procureur te verschijnen, ter rolle der arrondissements-regtbank te *Assen*, zitting houdende in het paleis van justitie aldaar, op Maandag, den zesden September eerstkomende, des voormiddags te tien uur, ten einde te hooren eisch doen:

„Aangezien de eiseher is heer en eigenaar van de *havezathe Oosterbroek*, unicus collator van *Eelde*, als zoodanig gerechtigd tot aanstelling van den schoolonderwijzer te *Eelde*, en de voorgangers van dezen unicus collator van *Eelde* dat regt reeds vóór den jare 1795 hebben uitgeoefend zonder deswegens wettige tegenspraak te ondervinden;

„Aangezien na de laatst ontstane vacature de eiseher bereid was, om met den schoolopziener van het tweede district der provincie *Drenthe*, overeenkomstig daaromtrent bestaande wettelijke verordeningen, in dezelve te voorzien;

„Aangezien echter, in strijd met des eischers regt, het gedaagde bestuur op den achtentwintigsten December 1800 zesenvēertig, buiten eenige medewerking van den eiseher als unicus collator, tot onderwijzer in de school te *Eelde* heeft aangesteld RIJKEL WANNERS KOITER, en door deze onregtmatische daad des eischers regten zijn verkort, en zulks aan den eiseher regt geeft te vorderen de vernietiging der voormelde benoeming;

„Dat het de arrondissements-regtbank moge behagen te verstaan, dat de eiseher als unicus collator van *Eelde* is ge-

rechtigd tot het doen der beroeping of aanstelling van den schoolonderwijzer te *Eelde*, met inachtneming van de daaroortrent bestaande wettelijke verordeningen; voorts te vernietigen zoodanige benoeming van RIJKEL WANNERS KOITER tot onderwijzer in de school te *Eelde*, als op den 28sten December 1846 door het gedaagde bestuur is gedaan, met veroordeeling van dat bestuur in de kosten van dit regtsgeding.

„Ik heb tevens verklaard, dat jonkheer meester HENDRIK JAN LEOPOLD VAN DER WIJCK, procureur bij de arrondissements-regtbank te *Assen*, en wonende te *Assen*, aan den Brink, als zoodanig voor den eischer zal verschijnen.

Expl. . . f 0 — 75 „Afschrift dezes is door mij ondergeteekend
Orig. . . - 0 — 40 kende gelaten aan het plaatselijk bestuur te
Kopij. . - 0 — 40 *Eelde*, en wel aan hem, met wien ik sprak.
Reg. . . - 1 — 10½ „De kosten zijn drie gulden vierenveertig
Zegels. - 0 — 60 en eene halve cent.
Rep. . . - 0 — 10 (get.) A. J. THURKÖW.”

f 3 — 44½

„Geregistreerd een blad met een renvooi te *Assen*, den negenden Augustus 1800 zevenenveertig, deel 30, folio 37, verso vak 3, ontvangen voor regt tachtig cents, met de 38 opcenten, een gulden tien en eene halve cent.

De ontvanger: (get.) JANSON.”

Tot b. „In den jare achttienhonderd zevenenveertig, den zeveden Augustus, ten verzoeke van den heer meester WIARDUS HORA SICCAMA, heer en eigenaar van de havezathe *Oosterbroek*, wonende te *Oosterbroek*, gemeente *Eelde*, heb ik ondergeteekende ALBERT JAN THURKÖW, deurwaarder bij het provinciaal gerechtshof van *Drenthe*, wonende en residerende te *Assen*,

„Gedagvaard het collegie van kerkvoogden met den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Eelde*, mijn exploit doende aan den persoon van den president-kerkvoogd en sprekende met den edelen AREND HARTLIEF in persoon en ten opzichte van den kerkeraad mijn exploit doende ter plaatse waar de kerkeraad zitting houdt, zijnde te *Eelde*, en aldaar sprekende met HILBRANT HILBRANDS in persoon, tapper, om bij vooraf gestelden procureur te verschijnen ter rolle der arrondissement-regtbank te *Assen*, zitting houdende in het paleis der justitie aldaar, op Maandag, den 6den September eerstkomende, des voormiddags te 10 uur, ten einde te hooren eisch doen:

„Aangezien de eischer is heer en eigenaar van *Oosterbroek*, unicus collator van *Eelde*, als zoodanig gerechtigd tot aanstelling van den koster en organist bij de Hervormde gemeente te *Eelde*, en de voorgangers van dien unicus collator van *Eelde* dat regt reeds vóór den jare 1705 hebben uitgevoerd, zonder deswege wettige tegenspraak te ondervinden;

„Aangezien de eischer tot die betrekkingen heeft aangesteld den persoon van GERRIT RIJKENS en deze reeds op den 10den Augustus 1846 die betrekkingen heeft aanvaard, met het regt om te genieten alle de voordeelen aan die betrekkingen verbonden, ook daarin tot den tienden April 1800 zevenenveertig ongestoord is voortgegaan;

„Aangezien echter op den tienden April achttienhonderd zevenenveertig het collegie van kerkvoogden met den kerkeraad, op dat oogenblik vertegenwoordigd door AREND HARTLIEF, JAN EBELS, HENDRIKUS BAKKER, KORNELIS RUTGERS, als kerkvoogden; JAN BEREND RUTGERS, JOUKE JANS DAUWMA, JAN ARENDS en ERLTIEN JANS, als ouderlingen; HENDRIK BIERLING, ALBERT BOS, JANNES WESTERHOF en HENDRIK JANS HARTLIEF, als diakenen, en ge-

assisteerd door den heer JOACHIMUS LUNSBING TOKCKENS, als tweede consulent van *Eelde*, tot koster, voorlezer, voorzanger en organist heeft aangesteld RIJKEL WANNERS KOITER en van deze benoeming aanzegging heeft gedaan aan den door den eischer benoemden GERRIT RIJKENS;

„Aangezien voorts de kerkvoogden feitelijk op en na den 11den April 1847 tot op den huidigen dag den door den eischer aangestelden koster en organist hebben belet de uitoefening zijner functiën, en door deze willekeurige handelingen des eischers regten grovelijk zijn benadeeld en dezelve grond opleveren tot het vorderen der vernietiging van de voormelde benoeming van RIJKEL WANNERS KOITER tot koster en organist, alles onder reserve van en onverlet het regt van den door den eischer benoemden, om op te vorderen alle zoodanige voordeelen en emolumenten, als hem ten opzichte mogten zijn of worden onthouden, in het bijzonder ook deswegens, dat hem het genot der kosterij is benomen, eisch te doen tot vergoeding van kosten, schaden en interessen;

„Dat het de arrondissement-regtbank moge behagen te verstaan, dat de eischer als unicus collator van *Eelde* is gerechtigd tot het doen der beroeping of aanstelling van den koster en organist bij de Hervormde gemeente te *Eelde*. Voorts te vernietigen zoodanige benoeming van RIJKEL WANNERS KOITER tot gemelde betrekkingen, als op den 10den April 1847 door gedaagde is gedaan; met verder bevel, dat het gedaagde bestuur zich van alle belemmering in de dienst van den door den eischer benoemden koster en organist zal moeten onthouden; met verdere veroordeeling van het gedaagde bestuur in de kosten van dit regtsgeding.

„Ik heb tevens verklaard, dat jonkheer meester HENDRIK JAN LEOPOLD VAN DER WIJCK, procureur bij de arrondissement-regtbank te *Assen*, en wonende te *Assen*, aan den Brink, als procureur door den eischer wordt gekozen.

Vac. . . f 4 — 00 „Afschrift dezes zijn door mij ondergeteekend
Expl. . . - 1 — 50 teekende gelaten aan het collegie van kerk-
2Kop. . - 0 — 80 voogden en kerkeraad voornoemd, sprekende
Orig. . . - 0 — 40 als voren.
Reg. . . - 1 — 10½ „De kosten zijn acht gulden vierennegen-
Zegels. - 1 — 03½ tig cents.
Rep. . . - 0 — 10 (get.) A. J. THURKÖW.”

f 8 — 94

„Geregistreerd een blad met een renvooi te *Assen*, den negenden Augustus 1800 zevenenveertig, deel 20, folio 37, verso vak 5; ontvangen voor regt tachtig cents, met de 38 opcenten een gulden tien en een halve cent.

De ontvanger: (get.) JANSON.”

Tot c. „In den jare achttienhonderd zevenenveertig, den zeveden Augustus, ten verzoeke van den heer GERRIT RIJKENS, koster en organist te *Eelde*, en als zoodanig aangesteld door den unicus collator te *Eelde*, wonende thans te *Groningen*, heb ik ALBERT JAN THURKÖW, deurwaarder bij het provinciaal gerechtshof van *Drenthe*, wonende te *Assen*, geïnsinueerd aan het collegie van kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Eelde*, exploit doende aan den persoon van den president-kerkvoogd en sprekende met z.ed. zelve in persoon. Dat op den eersten Mei 1800 zevenenveertig de presiderende kerkvoogd AREND HARTLIEF zich meester heeft gemaakt van de sleutels der kosterij te *Eelde* en daardoor mijnen requirant heeft belet die kosterij als zijne woning te betrekken. — Voorts heb ik ten verzoeke als boven gesommeerd gemeld collegie van kerkvoogden, exploit doende als boven, om dadelijk aan mij deurwaarder voor mijnen requirant of

aan mijnen requirant in persoon ter hand te stellen alle zoodanige sleutel of sleutels der kosterij te *Eelde*, als waarvan de voorzitter van het gesommeerde collegie, zich wederregtelijk heeft meester gemaakt; alles onder reserve van en onverlet het regt van mijnen requirant, om op te vorderen alle zoodanige voordeelen en emolumenten als hem ten onregte mogten zijn en worden onthouden, in het bijzonder om wegens het gemis van het genot der kosterij eisch te doen tot vergoeding van kosten, schaden en interessen; waarop ik tot antwoord bekwam, dat z.ed. de gevraagde sleutel of sleutels bij dezen weigert af te geven.

Expl.... f 0—75 Afschrift dezès is door mij onderge-
Orig.... - 0—40 teekende gelaten ten huize van AREND
Koplij... - 0—40 HARTLIEF voornoemd, sprekende als
Reis..... - 4—00 voren.
Zegels... - 1—60 „De kosten zijn zeven gulden vieren-
Registr.. - 1—10½ veertig en eene halve cent.
Rep..... - 0—10

(get.) A. J. THURKÖW.”

f 7—44½

„Geregistreerd een blad met geene renvoijen te *Assen*, den negenden Augustus 1800 zevenenveertig, deel 30, folio 37, verso vak 4; ontvangen voor regt en 38 opcenten een gulden tien en eene halve cents.

De ontvanger: (get.) JANSON.”

Wij zouden hier nog kunnen laten volgen, welke praktijken door de kerkvoogden en de leden van den kerkeraad in het werk zijn gesteld, om den door den *amicus collator* benoemden organist te beletten, zijne werkzaamheden volgens plicht uit te oefenen en met geweld den onwettig aangestelden koster RIJKEL WANNERS KOITER toegang tot het orgel te verschaffen enz.; welk een zonderling gedrag men heeft gehouden bij het afnemen van een examen voor de kerkdienst van den evengenoemden KOITER en dan bovenal is gehouden door den toenmaligen *tweeden consulent* (naderhand van deze zijne betrekking ontslagen) dom. TONCKENS van *Peize*; hoe ernstig de kerkeraad en kerkvoogden herhaalde malen zijn bestraft over hunne onwettige en rustverstorende handelingen door het collegie van *toezigt*, zijne *excellentie den minister van eeredienst* enz.; doch wij laten dit vooreerst achterwege, omdat deze bijdrage reeds eene zoo groote uitgestrektheid heeft verkregen, en ten anderen, omdat wij het publiek maken van zoo vele tegen alle regt, billijkheid en echten christenzin aandruischende handelingen voor als nog in overweging wenschen te houden.